

Prof. dr hab. Adam Stebel
Katedra i Zakład Botaniki Farmaceutycznej i Zielarstwa
Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach
ul. Ostrogórska 30
41-200 Sosnowiec
e-mail: astebel@sum.edu.pl; adamstebel@gmail.com

RECENZJA

rozprawy doktorskiej

pt. „Wpływ ochrony czynnej na stan zachowanie siedlisk przyrodniczych polan górskich w Beskidach” wykonanej przez magistra Mariusza Simkę na Wydziale Nauk Przyrodniczych Instytutu Biologii, Biotechnologii i Ochrony Środowiska Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach pod kierunkiem naukowym dr hab. Zbigniewa Wilczka

Rozprawa doktorska Pana mgra Mariusza Simki mieści się tematycznie w zakresie biologii środowiskowej. Celem pracy była ocena skuteczności prowadzenia działań ochrony czynnej na siedliskach muraw bliźniczkowych oraz górskich łąk mietlicowych w zachodniej części Beskidów. Autor wyznaczył cztery główne zadania badawcze, tj. rozpoznanie omawianych siedlisk przyrodniczych w obrębie badanych polan, przedstawienie ich stanu zachowania w kolejnych latach prowadzenia monitoringu, obserwację zmian jakie zachodzą w wyznaczonych płatach w kolejnych latach prowadzenia ochrony czynnej i, finalnie, określenie skuteczności prowadzonych zabiegów w kontekście stanu zachowania siedlisk przyrodniczych. Analiza otrzymanych wyników miała przynieść odpowiedź na główny problem badawczy realizowanej pracy.

Układ formalny pracy

Praca składa się z ośmiu rozdziałów, streszczeń w języku polskim i języku angielskim, dokumentacji fotograficznej, piśmiennictwa oraz załączników dołączonych na płycie CD w formie elektronicznej (tabel fitosocjologicznych i serii kart obserwacji badanych siedlisk przyrodniczych).

Ocena pracy

We wstępie Autor przedstawił zakres swojej pracy, przesłanki do podjęcia realizowanego tematu badań, określa ich cel i formułuje główne zadania badawcze. Rozdział drugi zawiera charakterystykę terenu badań. Ma on układ typowy dla tego typu opracowań i opisane jest w nim położenie geograficzne i administracyjne, rzeźba terenu, budowa geologiczna, klimat,

hydrografia i gleby. Omówiony jest tu także wpływ działalności człowieka na środowisko ze szczególnym uwzględnieniem gospodarki pasterskiej oraz przedstawiony aktualny stan ochrony przyrody na badanym terenie. Zawarte tu informacje są obszerne i wydaje mi się, że niektóre podane zostały niepotrzebnie, ponieważ nie wiążą się z pracą, np. tabela 2, zatytułowana „Położenie powierzchni względem jednolitych części wód powierzchniowych oraz ich charakterystyka”, tabela 4 „Charakterystyka rezerwatów przyrody zlokalizowanych w obszarze Parku Krajobrazowego Beskidy Śląskiego oraz Żywieckiego Parku Krajobrazowego” i tabela 5 „Charakterystyka pomników przyrody zlokalizowanych na obszarze Parku Krajobrazowego Beskidy Śląskiego oraz Żywieckiego Parku Krajobrazowego”, ponieważ obiekty chronione nie były przedmiotem badań, nie znajdują się na badanych polanach i w dalszej części pracy Autor nie odnosi się do nich zupełnie. Natomiast szczegółowe informacje hydrologiczne byłyby istotne gdyby Autor badał np. roślinność źródeł i młak. Kolejny, trzeci rozdział przedstawia charakterystykę szaty roślinnej. Przedstawione tu zostały wszystkie zespoły i zbiorowiska roślinne spotykane na halach beskidzkich, ich zróżnicowanie i aktualne rozmieszczenie w Karpatach. Autor wykorzystał tu obszerne piśmiennictwo fitosocjologiczne, chociaż w niektórych przypadkach należałoby je uzupełnić, np. o monografię eutroficznych młak polskich Karpat autorstwa Grzegorza Vončina (Vončina G. 2017. Młaki eutroficzne polskich Karpat. Uniwersytet Jagielloński & Polska Akademia Nauk, Kraków-Warszawa).

W części czwartej rozprawy Autor przedstawił materiały i metody badawcze, którymi się posługiwał. Rozpoczyna go szczegółowa charakterystyka polan i wybranych powierzchni badawczych, które dodatkowo przedstawione zostały na mapach. Jest ona właściwie kontynuacją poprzedniego rozdziału i tam powinna zostać przeniesiona. W dalszej części Autor opisuje realizowane metody ochrony czynnej (usuwanie samosiewów drzew, koszenie i usuwanie biomasy, dosiewanie rodzimych gatunków, wypas) oraz sposób monitorowania powierzchni. Podaje także sposób sporządzania map i charakteryzuje przyjęte metody statystyczne. Wydaje mi się, że podczas przygotowywania pracy do druku część ta powinna zostać uzupełniona o informacje z zakresu metody fitosocjologicznej, która stanowiła ważny element w prowadzonych badaniach.

Rozdział piąty zawiera wyniki badań. Oprócz części tekstowej zamieszczone są tabele, w tym syntetyczne tabele fitosocjologiczne dla badanych dwóch zespołów roślinnych, oparte na oryginalnie wykonanych zdjęciach fitosocjologicznych i tabele z zestawionymi wskaźnikami różnorodności gatunkowej Shannona-Wiennera, obliczonymi dla poszczególnych powierzchni, a także liczne diagramy przedstawiające zachodzące zmiany w ocenie

poszczególnych wskaźników. Ta część napisana jest w sposób czytelny, a zamieszczone tabele i ryciny umożliwiają właściwą analizę i interpretację zebranych danych.

Kolejną częścią rozprawy jest dyskusja, dotycząca wpływu ochrony czynnej na badane zespoły łąkowe i murawowe. Została ona przeprowadzona rzeczowo, w oparciu o dostępną literaturę przedmiotu. W tym rozdziale dziwi jednak pięć ostatnich akapitów, które są syntetycznie podanymi wynikami i nie wiadomo po co Autor je tu umieścił.

Pracę zamyka część 7, w której zamieszczone zostały najważniejsze wnioski wynikające z pracy. Wykaz literatury wykorzystanej w recenzowanej rozprawie obejmuje 194 publikacje zamieszczone w czasopiśmie, rozdziały i książki, 14 aktów prawnych oraz 16 źródeł internetowych.

Najważniejsze osiągnięcia

W swojej pracy Autor przedstawił kilka wyników, które przede wszystkim mają wymiar praktyczny. Wykazał, że:

- Zabiegi ochrony czynnej prowadzone w latach 2014-2020 spowodowały wyraźne, korzystne zmiany w stanie zachowania siedlisk górskich muraw bliźniczkowych oraz górskich łąk mietlicowych użytkowanych ekstensywnie, pierwsze rezultaty prowadzenia ekstensywnego wypasu były widoczne po 3 latach, natomiast istotne polepszenie stanu zachowania siedlisk nastąpiło po 6 latach.
- W przypadku siedliska górskich łąk mietlicowych zaobserwowano początkowo wzrost różnorodności gatunkowej, jednakże po pewnym czasie zaczęła ona spadać na większości powierzchni badawczych. Jednocześnie obserwowano wzrost pokrycia kłosówki wełnistej *Holcus lanatus*, która wykazuje tu tendencje ekspansywne, co może być przejawem degeneracji zbiorowisk łąkowych wynikających z braku nawożenia.

Autor przedstawił także praktyczne wyniki dotyczące badanych siedlisk:

- Proponuje zwiększenie nawożenia płątów górskich łąk mietlicowych, np. poprzez zwiększenie obsady owiec lub nawożenie obornikiem, natomiast odradza stosowanie sztucznych nawozów azotowych, które mogą spowodować bujny rozrost ekspansywnych traw i związane z tym zmniejszenie różnorodności gatunkowej.
- Sugeruje rozważenie możliwości wprowadzenia dodatkowo użytkowania kośnego w siedlisku górskich łąk mietlicowych.
- Zaleca, w związku z obserwowanym pozytywnym wpływem prowadzonych działań ochrony czynnej na badane siedliska przyrodnicze, ich kontynuowanie.

Reasumując stwierdzam, że praca ma charakter poznawczy i praktyczny, a jej wyniki mogą być wykorzystane przez instytucje zajmujące się ochroną przyrody w Polsce.

Uwagi i pytania

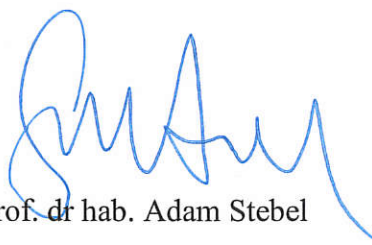
Po przeczytaniu pracy, nasunęły mi się następujące pytania.

1. Dlaczego Autor używa terminu „Bogate florystycznie górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (*Nardion* – płaty bogate florystycznie)” skoro analiza składu florystycznego zdjęć fitosocjologicznych zamieszczonych w tabelach pokazuje, że są one ubogie, budowane przez rośliny pospolite, co najwyżej ze sporadycznym udziałem rzadszych gatunków?
2. Z przytoczonych danych wynika, że ochrona czynna badanych siedlisk jest kosztowna i bardzo pracochłonna, a jej efekty nie zawsze zadowalające. Czy Autor widzi sens jej kontynuowania na szeroką skalę, czy też należy raczej skupić się na prowadzeniu skutecznych działań, ale na mniejszych, wytypowanych powierzchniach?

Podsumowanie

Po przeczytaniu przedłożonej do recenzji pracy stwierdzam, że oprócz wartości naukowej ma ona dużą wartość praktyczną. Spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim określone w Ustawie z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym (tekst jednolity, Dz. U. z 2014 r. poz. 1852) oraz warunki proceduralne opisane w art. 179 ust. 1 Ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1669), w związku z czym zwracam się do Wysokiej Rady Wydziału Nauk Przyrodniczych Instytutu Biologii, Biotechnologii i Ochrony Środowiska Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach z wnioskiem o dopuszczenie Pana magistra Mariusza Simki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Sosnowiec, dnia 31 października 2022 r.

prof. dr hab. Adam Stebel